

ARAPÇA'DA "LÂ" EDATININ ÇEŞİTLERİ: BAKARA SURESİ ÖRNEĞİ

TYPES OF THE PREPOSITION "LA; لآ" IN ARABIC: THE EXAMPLE OF SURAH AL- BAKARA

LUAY HATEM YAQOOB
DR. ÖĞR. ÜYESİ
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ DİNİ İLİMLER
FAK.

ABSTRACT

The conjunctions and prepositions are very important in Arabic in connecting the sentences and perceiving the meaning, as it is so in every language. The contents and functions of prepositions and conjunctions vary according to the situation. One of the most frequently used prepositions in Arabic is "La". There are five different functions of this preposition according to its usage in a given sentence. It has two types such as 'an-Nafiya' that states negation and added to verbs, and 'an-Nahiya' that is used for negative imperative verbs. Similarly, there are also forms of 'an-Nafiya li al-jins' that functions as 'ليس /Leyse' and invalidates the whole type. There is another type of 'La', called 'zaida' (surplus), but this type is not often encountered in texts. It is considered that this type functions to emphasize and consolidate the meaning. Each different type of the preposition 'la' has special conditions and meanings. Even only in the Surah al-Baqarah, there are 165 different functions of the preposition 'la'. This study examines in detail the characteristics of the preposition 'la' and its usages in the Surah al-Baqarah.

ÖZ

Cümleleri birbirine bağlamak ve anlamı algılamak noktasında bağlaç ve edatlar her dilde olduğu gibi Arapça'da da çok önemlidir. Edatların ve bağlaçların içerik ve görevleri, duruma göre değişir. Arapça'da çok kullanılan edatlardan biri de "Lâ" edatıdır. Bu edatın cümledeki kullanımına göre beş farklı çeşidi vardır. Fiillere müdahil olan "en-nâfiye" (olumsuzluk bildiren) ve "en-nâhiye" (olumsuz emir filler için kullanılan) adlı iki tür vardır. Benzer şekilde "ليس /Leyse" görevini yapan ve türün tamamını geçersiz kılan (en-nâfiye li'l-cins) biçimleri de söz konusudur. Başka bir "Lâ" türü daha vardır ki "zâide" (fazlalık) olarak isimlendirilir ancak bu türe metinlerde fazla rastlanmaz. Son çeşidin vurgulama ve pekiştirme amacıyla ifadelerde yer aldığı değerlendirilir. "Lâ" edatının farklı türlerinin her biri özel şartlara ve anlamlara sahiptir. Nitekim "Lâ" edatı birbirinden farklı görevlerde sadece Bakara Sûresi'nde 165 defa geçmektedir.

Bu makale, "Lâ" edatının özelliklerini ve Bakara Sûresinde kullanılış biçimlerini ayrıntılarıyla ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arapça olumsuzluk edatı, Lâ ve çeşitleri, Nâhiye, Nâfiye, Bakara Sûresi.

Keywords: The Arabic preposition of negation, La and its types, Nahiya, Nafiya, Surah al-Baqarah

Giriş

Arapça, üstün dil özelliklerine ve belağata sahiptir. Tarihin tanıdığı en büyük kitaplardan biri olup kâinatı sarsan sözleri ve vicdanı harekete geçiren derin anlamları elinde bulunduran Kur’ân’ın Arapça olarak indirilmesi bu bağlamda çok önemlidir. Bazıları Arapça öğrenmenin zor olduğunu düşünmektedir ancak her bir parçasına hükmeden ve pek de şaşmayan kurallarından ötürü gerçekte öğrenilmesi çok zor olmayan bir dildir. Bundan dolayı Arapça’da her harfin özel bir değeri ve her harekenin ayrı bir hedefi vardır. Bazı harfler¹, cümle kuruluşunda belirli bir rol üstlenir. Bu harfler, uyum sağlamak ve anlamı iletmek üzere cümle ve kelimeleri birbirine bağladıkları için “edat” olarak isimlendirilir. Bahsedilen harflerden biri de cümle kuruluşunda pek çok ayrı anlamı bulunan “Lâ”dır. Bu makalede, ilk etapta “en-nefy” ve “en-neh-y” kavramları ele alınacak; “Lâ” edatının türleri ve özel şartları değerlendirilecektir. Makalenin son kısmında ise Bakara Sûresi’nde yer alan “Lâ” edatının anlamları araştırılacaktır.

Birinci Bölüm: en-Nefy ve en-Neh-y Kavramları

“En-nefy”, Arapça نفي / n-f-y kökünden bir masdar olup olumsuzluk demektir. Bu kavram, olumluluk anlamına gelen “isbat” kavramına zıttır. Buna ilaveten “en-nefy” ifadesi, Arapça’da inkâr, yalanlama, uzaklaştırma, sürme benzeri birkaç anlamda da kullanılmaktadır.² Mu’cemu Mekâyis el-Luğa adlı eserde bu kelime için şu bilgilere yer verilmektedir: “En-nefy”; “nûn”, “fâ” ve fiilin aslından olan illet harfi “yâ”dan oluşur, bir şeyin bir özellikten soyutlanmasını ve uzak tutulmasını anlatır.³

¹ Arapça’da “harf” kavramı, alfabeyi oluşturan birimlere dendiği gibi kendi başına anlamı olmayan bağlaç ve edatlar için de kullanılır.

² Muhammed Kal’acı ve Hamid Kuneybi, *Mu’cem Luğati’l-Fukahâ* (Beyrut: Dar en-Nefais yayınları, 1988), 485.

³ Ahmed b. Faris er-Razi, *Mu’cem Mekayis el-Luğa*, thk.

En-Nehy kelimesi ise sözlük anlamı itibarıyla yasaklamak, men etmek, engellemek demektir. Örnek olarak Arapça'da (أَيُّ مَنَعَهُ عَنْهُ) "Nehâhu an kezâ=Ona şunu yasakladı, yani onun şunu yapmasını engelledi" denir. Aynı şekilde (نَهَيْتُ الرَّجُلَ عَنِ الْأَمْرِ) "Neheytu'r-racule 'ani'l-emri=Adama işi yapmasını yasakladım/engelledim" denir. Bu kavramın sözlük anlamından hareketle akıl da "النُّهْيَةُ / en-nuhye" olarak adlandırılır. Zira akıl, insanın doğruya ve gerçeğe aykırı davranışlarda bulunmasını engellemek için bir işten uzak durması gerektiğini insana öğütler.⁴

İkinci Bölüm: Lâ Edatının Çeşitleri

A. Fiillerle İlgili Olan Türleri

1. Lâ en-Nâfiye لا النافية:

Cümlede kendisinden sonra yer alan fiilin gerçekleşmesini nefyeden/olumsuzlayan türdür. Cümlede bulunması durumunda olumsuzluk bildirir. Muzari fiilin hareketini değiştirmez, başka bir deyişle irab açısından bir görevi yoktur. Kendisinden önce olumsuzluk bildiren başka bir edat gelirse o edatla aynı işi yapar. Arap dilinde en çok kullanılan Lâ türü budur.⁵

Örnekler:

• ما كتبَ ولا قرأَ	"Ma ketebe ve Lâ kârae"	Okumadı ve yazmadı.
• لا يقولُ	"Lâ yekulu"	Söylemiyor/Söylemez.
• لا يلعبُ	"Lâ yel'abu"	Oynamıyor/Oynamaz.

2. Lâ en-Nâhiye لا الناهية:

Yasaklayan anlamında olup amel yönünden muzari fiili cezmetmektedir. Bir fiili gerçekleştirmekten uzak durulması talebini anlatır. Muzari fiilin başına gelerek onu cezmeder, muzari fiilin taşıdığı anlamın oluşmasını engellemeyi anlatır. Bu türün farklı şekillerde adlandırılması söz konusudur. Buna göre fiilin gerçekleştirilmemesine dair istek, yüksek mevkideki birinden düşük mevkideki birine yönelik olursa "Lâ", "en-nâhiye" ismini alır, düşükten yükseğe doğru olursa "ed-du'âiyye" biçiminde adlandırılır. Ayrıca iki tarafın aynı konumda olması durumunda Lâ li'l-iltimas ve et-talebiyye olarak isimlendirilir⁶. Söz konusu tür iki şarta bağlı olarak amel eder:

Abdusselam Harun (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1979), 5:456.

⁴ Ebubekir el-Ezdi, *Cemheretu'l-Luğa*, thk. Remzi Ba'albeki (Beyrut: Daru'l-İlm, 1987), 2:996. Muhammed el-Menavi, *et-Tevkif Ala Muhimmati'l-Tearif*, thk. Muhammed R. ed-Daye (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1990), 714.

⁵ Ebu'l Beka el-Hanefi, *el-Kulliyat*, thk. Adnan Derviş (Beyrut: Mueesseset er-Risale, 1998), 834.

⁶ Abbas Hasan, *en-Nahvu'l Vafi* (Beyrut: Daru'l-Mearif, B.15), 4: 367.

a. Lâ ile muzari fiil arasında bir şey girmemelidir.

b. Kendisinden önce şart edatı olan “إِنَّ / İn” gelmemelidir.⁷

Muzari fiilin başına gelmesi durumunda onu cezmeder, son harfi illetli olmayan (ى/ا - و - ي elif vav ya olmayan) fiilleri açık bir şekilde sukunla cezmeder.

Örnekler:

- لا تكذب “Lâ tekzib” Yalan söyleme.
- لا يكذب “Lâ yekzib” Yalan söylemesin.
- هي لا تكذب “Hiye Lâ tekzib” O yalan söylemesin. (dişi)

Şâyet muzari fiil “efal-i hamse”den (muzari + elif nun, vav nun , ye nun) ise sonundan “nun” düşürülür.

Örnekler:

- لا تكتبوا الواجب “Lâ tektuba el-vacibe” Ödevi yazmayın. (İkiniz)
- لا تكتبوا الواجب “Lâ tektubu el vacibe” Ödevi yazmayın/yazmayınız.
- لا تكتبوا الواجب “Lâ tektubi el-vacibe” Ödevi yazma. (dişi)

Fiilin son harfi illetli ise illet harfî ortadan kalkar onun yerine harfe uyumlu bir hareke (vav düşerse damme/ötre, ya düşerse esre/kesre ve elif düşer fetha/üstün) konur.

Örnekler:

- لا ترم الكرة “Lâ termi el-ku-rate” Topu atma.
- لا تدع غير الله “Lâ ted’u ğayral-lahi” Allah’tan başkasına dua etme.
- لا تلق أخاك بوجه عبوس “Lâ telka ahake bivechin abus” Kardeşini asık suratla karşıla-ma.

1. Lâ en-Nâfiye li’l-Cins (Cinsi Olumsuzlayan Lâ) لا النافية للجنس:

İsim cümlesinin başına gelir, “إِنَّ / İnne ve benzerleri” gibi amel eder. Cümlenin ilk ögesini yani isim cümlesinin mübtedasını kendisine isim alarak nasb eder, ikinci ismini yani isim cümlesinin haberini kendisine haber

⁷ Zahir Şevket el-Beyatı, *Edevatu’l-İ’rab* (Beyrut: el-Muesssese el-Camiyye, 2005), 189.

alarak ref eder.⁸ Lâ en-nâfiye li'l-cins görevini yapması için şu şartların bulunması gerekir:⁹

- a. İsmnin ve haberinin nekra olması,
- b. İsmi ile kendisi arasında başka bir kelimenin olmaması,
- c. Başına harf-i cer gelmemesi,
- d. Öncesinde soru edatı bulunmaması.¹⁰

Örnekler:

- لا فائدَ كسولٍ “Lâ kâide kesûlun” Hiçbir lider tembel değildir.
- لا غريبَ بيننا “Lâ ġaribe beynenâ” Aramızda hiçbir yabancı yoktur.
- لا طالبَ محرومٍ “Lâ tâlibe mahrûmun” Hiçbir öğrenci mahrum değildir.

2. لا العاملة عمل ليس /Leyse Gibi Amel Eden Lâ

İsim cümlesinin başına gelir ve ليس /leyse gibi amel eder, isim cümlesinin mübtedasını kendisine isim olarak *ref* eder, isim cümlesinin haberini de kendisine haber olarak *nasb* eder.¹¹

Şu şartlara göre amel eder:

- a. İsmi ve haberi nekra olmalıdır.
- b. Kendisi ile ismi arasına başka bir sözcük veya harf girmemelidir.
- c. Haberi isminden önce gelmemelidir.
- d. Haberden önce istisna edatı gelmemelidir.¹²

⁸ İbn Hişam Abdullah, *Şuzur ez-Zeheb* (Mısır: Mustafa el-Babi el-Halebi Matbaası, 1938), 6. Abdullah bin Yusuf el-Yakup, *el-Minhac el- Muhtasar fi İlmev en-Nahv ve s-Sarf* (Beyrut: Muesseset er-Reyyan, 2007), 78.

⁹ Ebu Muhammed el-Maliki, *el-Cena ed-Dani fi Hurufi'l-Meani*, thk. Fahrudin Kab-bave (Beyrut: Dar el-Kutub el-İlmiyye, 1992), 290. Muhammed Ali es-Serrac, *el-Lu-bab fi Kavaid el-Luġa* (Şam: Daru'l-Fikr, 1983), 91.

¹⁰ İbn es-Serrac, *el-Usul fi'n-Nahv*, thk. Abdhuseyn el-Fetli (Beyrut: Muesseset er-Risale, 1988), 396.

¹¹ Abde er-Racihi, *et-Tatbik en-Nahvi* (Riyad: El-Mearif li'n-Neşr, 1999), 133.

¹² Cemaliddin İbn Hişam, *Evdah el-Mesalik ila Elfiyyet ibn Malik*, thk. Yusuf eş-Şeyh (Beyrut: Daru'l-Fikr), 1: 274.

Örnekler:

- لا خلوقٌ ضارًّا “*Lâ halûkun dârran*” Hiçbir ahlaklı kişi zararlı değildir.
- لا سارقٌ محبوبًا “*Lâ sârikun mahbûben*” Hiçbir hırsız sevimli değildir.
- لا خيرٌ ضائعًا “*Lâ hayrun dâian*” Hiçbir hayır yitik değildir.

C. Zaid Olan Lâ/ Lâ ez-Zâide الزائدة:

İ’rabta mahalli olmayan zaid bir olumsuzluk edatıdır, anlamı bazen olduğu gibi korunurken bazen olumsuzluk anlatmaz. Bu takdirde nahivcilerin değerlendirmesine göre anlamı pekiştirir ve anlama dikkat çeker.¹³ Arap dilinde az kullanılır. Zaid olan lâ için birtakım ihtimaller vardır:¹⁴

- a. Marife ismin başına gelebilir.
- b. Harf-i cerrin başına gelebilir.
- c. Kendisinden sonra yemin bulunabilir.
- d. Öncesinde nefy (olumsuzluk) söz konusudur.

Örnekler:

- أكتبُ واجبي بلا خوفٍ “Ektubu vâcibî bilâ havfin” Ödevimi korkmadan yazıyorum.
- لا أقسمُ بهذا البلدِ “Lâ uksimu bihâza el-beled” Bu beldeye yemin ederim.
- لا الصفحةُ صفحتي “Lâ es-safha safhati” Sayfa, benim sayfamdır.
- ما يستوي زيد ولا عمرو Zeydun ve lâ Amrun” Zeyd ve Amr eşit olmaz.

Üçüncü Bölüm: Bakara Suresi’nde Geçen “Lâ” Edatının Çeşitleri

“Lâ” edatı söylediğimiz gibi Bakara Suresi’nde farklı noktalarda çeşitli anlamlarla 165 defa geçmektedir. “Lâ” edatı, âyet-i kerimelerde bağlam ve dilsel özellikler bakımından aşağıda belirtilen çeşitli anlamlar içermiştir:

A. Lâ en-Nâfiye’nin Yer Aldığı Âyetler

Bakara Suresi’nde olumsuzluk bildiren “en-nâfiye” olarak adlandırılan tür, 97 defa geçer. Bu tür, âyetlerdeki fiilere olumsuzluk yükleme dışında

¹³ Bedruddin Mahmud el-Ayni, *Şerh eş-Şevahid el-Kubra*, thk. Ali Muhammed Fahir (Kahire: Daru’s-Salam, 2010), 2: 786.

¹⁴ Maliki, *el-Cena ed-Dani fi Hurufi’l-Meani*, 300.

bir şey/etki yapmayarak fiillerin hareketlerini değiştirmemiş, yukarıda bahsedilen şartlara göre amel etmiştir. Bakara Suresi'nde diğer "Lâ" türlerine oranla çok daha fazla kullanılmıştır, yer aldığı âyetler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.¹⁵

1. لَا يُؤْمِنُونَ	6 İnanmazlar.
2. لَا يَشْعُرُونَ	12 Hissetmezler.
3. لَا يَعْلَمُونَ	13 Bilmezler.
4. لَا يُبْصِرُونَ	17 Görmezler.
5. لَا يَرْجِعُونَ	18 Dönmezler.
6. لَا يَسْتَحْيِي	26 Utanmaz/utanmıyor.
7. لَا تَعْلَمُونَ	30 Bilmezsiniz.
8. فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ	38 Onlara bir korku yoktur.
9. وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ	83 Onlar üzülecek de değillerdir.
10. لَا تَجْزِي	48 Karşılık olmaz/Cezalandırmaz.
11. لَا يَقْبَلُ	48 Kabul edilmez.
12. لَا يُؤْخَذُ	48 Alınmaz.
13. لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ	48 Ondan bir karşılık alınmaz.
14. وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ	84 Onlara yardım da verilmez.
15. لَا تَعْنُوا	60 Bozgunculuk yapmayın.
16. وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ	62 Onların üzerine bir korku yoktur.
17. وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ	26 Onlar üzülecek de değillerdir.
18. لَا قَارِضٌ وَلَا بَكْرٌ	68 Ne çok yaşlı ne çok küçüktür.
19. لَا ذَلُولٌ	71 Uysal değildir, boyun eğen değildir.
20. لَا يَعْلَمُونَ	78 Onlar bilmezler.
21. لَا تَعْلَمُونَ	80 Bilmezsiniz.
22. لَا تَعْبُدُونَ	83 İbadet etmezsiniz.
23. لَا تَسْفِكُونَ	84 Akıtmazsınız.
24. لَا تُخْرِجُونَ	84 Çıkartmazsınız.
25. فَلَا يَحْقُقُ	68 Hafifletilmez.
26. وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ	86 Onlar yardım görececek de değillerdir.
27. لَا تَهْوَى	87 Sevmez, istemez.
28. لَا يُؤْمِنُونَ	100 İman etmezler.
29. لَا يَعْلَمُونَ	101 Bilmezler.
30. لَا يَنْفَعُهُمْ	102 Onlara fayda vermez.
31. مَا... وَلَا الْمُشْرِكِينَ	105 Ehli kitaptan ve müşriklerden kâfirler istemezler.

¹⁵ İbrahim Abu ishak ez-Zeccac, *Meani'l Kurân ve İrabihî*, thk. Abdulcelil Şelebi (Beyrut: Alem el-Kutup, 1988), 55-369. Muhiddin Derviş, *İrab'l Kurân ve beyanih* (Surye: Daru'l İrşad, 1994), 12-452. Kasım Hamid Daas, *İrab'l Kur'âni'l Kerim* (Surye: Daru'l Munir, 2004), 9-122.

32. مَا لَكُمْ... وَلَا نَصِيرٍ 107 Size ... ve bir yardımcı yoktur.
33. وَلَا خَوْفٌ عَلَيَّوْمٌ 112 Onlara bir korku yoktur.
34. وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ 211 Onlar üzülmezler.
35. لَا يَعْلَمُونَ 113 Bilmezler.
36. لَا يَعْلَمُونَ 118 Bilmezler.
37. لَا تُسْأَلُ 119 Sormaz/Sormazsın.
38. وَلَنْ... وَلَا النَّصَارَى 120 ...ne de Hristiyanları.
39. مَا... وَلَا نَصِيرٍ 120 ...ne de yardımcıları bulunur.
40. لَا تَجْزِي 123 Karşılık olmaz.
41. لَا يُقْبَلُ 123 Kabul edilmez.
42. لَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ 123 Ona bir şefaata fayda vermez.
43. وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ 123 Onlara destek de verilmez.
44. لَا يَنَالُ 124 Ulaşmaz.
45. لَا تُسْأَلُونَ 134 Sormazsınız.
46. لَا نُفَرِّقُ 136 Ayrım yapmayız.
74. لَا تُسْأَلُونَ 141 Sormazsınız/sormuyorsunuz.
48. لَا تَكْفُرُونَ 152 İnkâr etmiyorsunuz.
49. لَا تَشْعُرُونَ 154 Hissetmezler.
50. لَا يُحَقِّقُ 162 Hafifletilmez.
51. لَا هُمْ يُنظَرُونَ 162 Onlara mühlet verilmez.
52. لَا تَعْلَمُونَ 169 Bilmezsiniz.
53. لَا يَعْقِلُونَ 170 Akletmezler.
54. لَا يَهْتَدُونَ 170 Doğru yolu bulmaz, hidâyet olmazlar.
55. لَا يَسْمَعُ 171 Dinlemez.
56. لَا يَعْقِلُونَ 171 Akletmezler.
57. لَا يَكْلِمُهُمْ 174 Onlarla konuşmaz.
58. لَا يُرَكِّبُهُمْ 174 Onları temizlemez.
59. لَا يُرِيدُ 185 İstemez.
60. لَا يُجِيبُ 190 Sevmez.
61. لَا تَكُونُ 193 Olmaz.
62. لَا يُجِيبُ 205 Sevmez/hoşnut olmaz
63. لَا تَعْلَمُونَ 216 Bilmezsiniz.
64. لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ 225 Allah size sorumlu tutmaz.
65. لَا يَجِلُّ لَهُنَّ 228 Onlara helal değildir.
66. لَا يَجِلُّ لَكُمْ 229 Size helal değildir.
67. فَلَا تَجِلُّ لَهُ 230 Ona helal olmaz.
68. لَا يَشْكُرُونَ 243 Şükretmezler.
69. لَا تُضَارُّ وَالِدَةً 233 Anne zarar vermesin...
70. وَلَا مَوْلُودٌ 233 Ne de çocuk...
71. لَا يُبْلِغُونَ 262 Takip ettirmezler.

72. لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ	226 Onlara bir korku yoktur.
73. وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ	226 Onlar üzülecek değillerdir.
74. لَا تَعْلَمُونَ	232 Bilmezsiniz.
75. لَا تَكْفُرُ	233 Sorumlu tutulmaz.
76. لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ	255 Onu bir uyuklama tutmaz.
77. وَلَا نَوْمٌ	255 Bir uyku da tutmaz.
78. لَا يَحِيطُونَ	255 Kuşatamazlar.
79. لَا يَتُودُهُ	255 Onu zorlamaz.
80. لَا يَهْدِي	258 Hidâyet etmez, doğru yolu göstermez.
81. لَا يُؤْمِنُ	264 İman etmez.
82. لَا يَقْدِرُونَ	264 Güç yetiremezler.
83. لَا يَهْدِي	264 Hidâyet etmez.
84. لَا يَسْتَطِيعُونَ	273 Başaramazlar.
85. لَا يَسْأَلُونَ	273 Sormazlar.
86. لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ	274 Onlara bir korku yoktur.
87. وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ	274 Onlar üzülecek de değillerdir.
88. لَا يَقُومُونَ	275 Kalkmazlar.
89. لَا يُحِبُّ	276 Sevmez.
90. لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ	277 Onlara bir korku yoktur.
91. وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ	277 Onlar üzülecek de değillerdir.
92. لَا تَطْلُمُونَ	279 Zulmetmezsiniz.
93. لَا تَظْلُمُونَ	281 Zulme uğramazsınız.
49. لَا يَظْلُمُونَ	281 Zulme uğramazlar.
95. لَا يَسْتَطِيعُ	282 Başaramaz.
96. لَا نَفَرًا	285 Ayrım yapmayız.
97. لَا يَكْفُرُ	286 Yüklemez/Sorumlu kılmaz.

B. Lâ en-Nâhiye'nin Geçtiği Âyetler

Lâ “en-nâhiye” Bakara Suresi’nde 39 defa geçmektedir. Burada da olumsuz emir anlamında kullanılmakta ve muzari fiilleri cezmetmektedir. Aşağıda lâ “en-nâhiye” geçen âyetler tabloda gösterilmiştir¹⁶.

Örnek	Âyet No	Türkçe meali
1. لَا تَفْسُدُوا	11	Bozgunculuk yapmayın/Bozmayın.
2. فَلَا تَجْعَلُوا	18	Kılmayın/Var etmeyin.
3. لَا تَقْرَبَا	35	İkiniz yaklaşmayın.
4. لَا تَكُونُوا	41	Olmayın.
5. لَا تَشْتَرُوا	41	Satın almayın.

¹⁶ Derviş, *İrab'î Kurân ve beyanîh*, 12-452. Daas, *İrab'î Kur'ânî'l Kerim*, 9-122.

6.	لَا تَلْبَسُوا	42	Karıştırmayın.
7.	فَلَا تَكْفُرْ	102	İnkâr etme.
8.	لَا تَقُولُوا	104	Söylemeyin.
9.	لَا تَقُولُوا	154	Söylemeyin.
10.	لَا تُبَاشِرُوهُنَّ	187	Onlarla münasebet kurmayın.
11.	فَلَا تَقْرُبُوهَا	187	Ona yaklaşmayın.
12.	لَا تَأْكُلُوا	188	Yemeyin.
13.	لَا تَعْنَدُوا	190	Aşmayın.
14.	لَا تَقَاتِلُوهُمْ	191	Onlarla savaşmayın.
15.	لَا تُلْقُوا	195	Atmayın.
16.	لَا تَحْلِفُوا	196	Tıraş etmeyin.
17.	لَا تَتَّبِعُوا	208	Takip etmeyin.
18.	لَا تَنْكِحُوا	221	Evlenmeyin.
19.	لَا تَنْكِحُوا	221	Evlenmeyin.
20.	لَا تَقْرُبُوهُنَّ	222	Onlara yaklaşmayın.
21.	لَا تَجْعَلُوا	224	Kılmayın.
22.	فَلَا تَعْنَدُوا	229	Onları aşmayın.
23.	لَا تُمَسِّكُوا	231	Onları tutmayın.
24.	فَلَا تَعْضَلُوهُنَّ	232	Onlara zorluk çıkarmayın.
25.	لَا تُضَارَ	233	Zarar vermesin.
26.	لَا تُؤَاعِدُوهُنَّ	235	Onlarla vaatleşmeyin.
27.	لَا تَعْزِمُوا	235	Azmetmeyin.
28.	لَا تَنْسُوا	237	Unutmayın.
29.	لَا تُبْطِلُوا	264	İptal etmeyin.
30.	لَا تَبْهَمُوا	267	Meyletmeyin/Yönelmeyin.
31.	لَا يَأْبَ كَاتِبٌ	282	Katip yazmaktan geri durmasın, diretmesin.
32.	لَا يَبْخَسُ	282	Hakkını vermemezlik etmesin.
33.	لَا يَأْبَ الشَّهَادَةُ	282	Şahitler diretmesin.
34.	لَا تَسْأَمُوا	282	Bıkmayın.
35.	لَا يُضَارَ	282	Zarar vermesin.
36.	لَا تَكْتُمُوا	283	Gizlemeyin.
37.	لَا تُؤَاخِذْنَا	286	Bizi cezalandırma, bizi sorumlu tutma.
38.	لَا تَحْمِلْ	286	Taşıma/Taşımasın.
39.	لَا تُحْمَلْنَا	286	Bize yükleme.

C. Lâ en-Nâfiye li'l-Cins İçeren Âyetler

Bu tür, 26 defa kullanılmıştır. İsim cümlesinin başına gelerek anlamı olumludan olumsuzdan çevirmiştir. Bahsedilen “Lâ” türünün yer aldığı âyetler şu şekildedir¹⁷:

¹⁷ Zeccac, *Meani'l Kurân ve İrabihi*, 55-369. Derviş, *İrab'l Kurân ve beyanih*, 12-452.

Örnek	Âyet No	Türkçe meali
1. لَا رَيْبَ فِيهِ	2	Onda kuşku yoktur.
2. لَا عِلْمَ لَنَا	23	Bize bir ilim yoktur/ Bizim hiçbir ilmimiz yoktur.
3. لَا شَيْئَةَ فِيهَا	17	Onda bir alacalık yoktur.
4. لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ	361	Ondan başka ilah yoktur.
5. فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ	371	Ona bir günah yoktur.
6. فَلَا عُدْوَانَ	391	Bu durumda düşmanlık yoktur.
7. فَلَا رَفْثَ	791	Kötü söz ve cinsel birliklilik yoktur.
8. لَا فُسُوقَ	791	Fısk, günahkârlık yoktur.
9. لَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ	791	Hacda tartışma, mücadele yoktur.
10. فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ	302	Ona bir günah yoktur.
11. فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ	302	Ona bir günah yoktur.
12. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا	032	O ikisine günah yoktur.
13. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا	332	O ikisine günah yoktur.
14. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	233	Sizin günahınız yoktur.
15. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	234	Size bir günah yoktur.
16. لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	235	Size bir günah yoktur.
17. لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	236	Size bir günah yoktur.
18. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	240	Size bir günah yoktur.
19. لَا طَاقَةَ لَنَا	249	Bize bir takat yoktur.
20. لَا بَيْعُ فِيهِ	254	Onda satış yoktur.
21. لَا خُلَّةَ	254	Dostluk yoktur.
22. لَا شَفَاعَةَ	254	Şefaafat yoktur.
23. لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ	255	O'ndan başka ilah yoktur.
24. لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ	256	Dinde zorlama yoktur.
25. لَا انْفِصَامَ لَهَا	256	Bölünmesi, parçalanması söz konusu değildir.
26. لَا طَاقَةَ لَنَا	286	Bizim için hiçbir takat yoktur.
14. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	233	Sizin günahınız yoktur.
15. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	234	Size bir günah yoktur.
16. لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	235	Size bir günah yoktur.
17. لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	236	Size bir günah yoktur.
18. فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ	240	Size bir günah yoktur.
19. لَا طَاقَةَ لَنَا	249	Bize bir takat yoktur.
20. لَا بَيْعُ فِيهِ	254	Onda satış yoktur.
21. لَا خُلَّةَ	254	Dostluk yoktur.
22. لَا شَفَاعَةَ	254	Şefaafat yoktur.
23. لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ	255	O'ndan başka ilah yoktur.
24. لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ	256	Dinde zorlama yoktur.
25. لَا انْفِصَامَ لَهَا	256	Bölünmesi, parçalanması söz konusu değildir.
26. لَا طَاقَةَ لَنَا	286	Bizim için hiçbir takat yoktur.

D. ليس/Leyse Gibi Amel Eden “Lâ” Türünün Zikredildiği Âyetler

Yapılan araştırma ve incelemelerde Bakara Suresi’nde bu türün örneği-ne rastlanmamıştır.

E. Zaid Olan “Lâ” Türüne Yer Veren Âyetler

Zâid olarak kullanılan “Lâ”, Bakara Suresi’nde 3 yerde geçmektedir. Anlamı güçlendirmiştir. İlgili türe yer veren âyetler şunlardır:¹⁸

<u>Örnek</u>	<u>Âyet</u> No	<u>Türkçe meali</u>
1. فَمِنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ	371	Her kim de mecbur kalırsa aşırı gitmeyen ve haddi aşmayan bir şekilde....
2. ثُمَّ لَا يُنْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى	262	Sonra bu işinizin ardından ne başa kakarsınız ne eziyet verirsiniz.
3. لَا ذَّلُولٌ يُثَبِّرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ	71	Boyunduruk altına girmeyen toprağı sürmeyen, ekin sulamayan.

Bütün bu hususlardan sonra, belirtmek gerekir ki Bakara Suresi’nde bazı âyetlerde lâ’nın nâfiye mi yoksa nâhiye mi olduğu konusunda Arapça dil kuralları açısından tereddütler oluşabilir. Yukarıda belirtildiği gibi, hem lâ nâfiye hem de lâ nâhiye fiil öncesinde gelmekte, lâ nâfiye li’l-cins ve leyse gibi amel eden “lâ” ise isim öncesinde gelmektedir. Ancak bütün bahsedilen hususlarda lâ’nın tekrarında veya lâ’nın öncesinde olumsuzluk edatı bulunması durumunda “lâ” nafiye dönüşmektedir. Örnek olarak şu âyetler verilebilir.

Aşağıdaki tabloda yer alan âyetlerde, “lâ” öncesinde nefiy veya nehiy ifadesi geçtiği için leyse gibi amel eden lâ-nâfiye’ye veya nefyin te’kidine dönüşmüştür¹⁹.

<u>Örnek</u>	<u>Âyet</u> No	<u>Türkçe meali</u>
1. فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ	38	Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmazlar
2. لَا فَرْصٌ وَلَا يَكَرُّ	68	Ne genç, ne de yaşlı
3. مَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ	107	Sizin için Allah’tan başka bir dost ve yardımcı yoktur.
4. مَا لَكَ مِنْ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ	120	Senin için Allah’tan bir dost ve bir yardımcı yoktur.
5. لَا تَأْخُذْهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ	255	O’nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku.

¹⁸ Derviş, *İrab’l Kurân ve beyanih*, 123, 405, 379.

¹⁹ Daha bilgi için bkz. Daas, *İrab’l Kur’ânı’l Kerim*, 22, 32, 47, 52, 108.

Sonuçlar

Bakara Suresi örneğinde Arapça'da "Lâ" edatına yönelik gerçekleştirdiğimiz araştırmanın ardından şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Arapça'da "Lâ" edatı, 5 türe ayrılmaktadır. Lâ en-nâfiye, Lâ en-nâhiye, Leyse görevini yapan Lâ, lâ en-nâfiye li'l-cins, zaid olan lâ.

2. Lâ en-nâfiye ve en-nâhiye türlerinin özelliği, fiillere müdahil olmaktır. En-nâfiye, fiillerin harekesini değiştirmezken en-nâhiye muzari fiili cezmederek harekesini değiştirir.

3. Leyse görevini yapan "lâ" ve cinsi nefyeden "lâ"nın özelliği ise isimlere müdahaledir. Leyse gibi amel eden tür, isim cümlesinin başına gelerek ilk ismi ref edip haberi nasb eder. Cinsi nefyeden tür ise aksine ilk ismi nasb, haberi ref eder.

4. Zâid olan "lâ", i'rabta mahalli bulunmadığı ve fiile etkisi olmadığı için böyle isimlendirilmektedir. Genellikle anlamı pekiştirmek amaçlı kullanılmaktadır.

5. "Lâ" edatının bütün türleri Bakara Suresi'nde 165 defa yer almaktadır. Fiillerde olumsuzluk yapan tür 97 kez geçerken olumsuz emir fiillerinde kullanılan tür 39 kere geçmektedir. Bir şeyin cinsini tamamen olumsuzlayan "lâ" 26 defa bu sure içinde kullanılırken zaid kabul edilen biçime sadece 3 kez rastlanmaktadır. Ayrıca çalışmamız sonucunda Bakara Suresi'nde, Leyse gibi amel eden "lâ"ya ait herhangi bir örnek bulunamamıştır.

Kaynaklar

Ayni, Bedruddin Mahmud. *Şerh eş-Şevahid el-Kubra*. Thk. Ali Muhammed Fahir. Kahire: Daru's-Salam, 2010.

Beyatı, Zahir Şevket. *Edevatu'l-İ'rab*. Beyrut: el-Muesssese el-Camiyye, 2005.

Daas, Kasım Hamid. *İrab'l Kur'ânı'l Kerim*. Surye: Daru'l Munir, 2004.

Derviş, Muhiddin. *İrab'l Kurân ve beyanih*. Surye: Daru'l İrşad, 1994.

Ezdi, Ebubekir. *Cemheretu'l-Luğa*. Thk. Remzi Ba'albeki. Beyrut: Daru'l-İlm, 1987.

Hanefî, Ebu'l Beka. *el-Kulliyat*. Thk. Adnan Derviş. Beyrut: Mueesseset er-Risale, 1998.

Hasan, Abbas. *en-Nahvu'l Vafi*. Beyrut: Daru'l-Mearif, B.15.

İbn Es-Serrac, Mohammed. *El-Usul fi'n-Nahv*. Thk. Abdhuseyn el-Fetli. Beyrut: Muesseset er-Risale, 1988.

İbn Hişam, Abdullah. *Şuzur ez-Zeheb*. Mısır: Mustafa el-Babi el-Halebi Matbaası, 1938.

İbn Hişam, Cemaliddin. *Evdah el-Mesalik ila Elfiyyet ibn Malik*. Thk. Yusuf eş-Şeyh. Beyrut: Daru'l-Fikr.

Kalacı, Muhamed ve Hamid Kuneybi. *Mu'cem Luğati'l-Fukaha*. Beyrut: Dar en-Nefais yayınları, 1988.

Maliki, Ebu Muhammed. *El- Cena ed-Dani fi Hurufi'l-Meani*. Thk. Fahrudin Kabbave. Beyrut: Dar el-Kutub el-İlmiyye, 1992.

Menavi, Muhammed. *Et-Tevkif Ala Muhimmati't-Tearif*. Thk. Muhamed R. ed-Daye. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1990.

Racih, Abde. *Et-Tatbik en-Nahvi*. Riyad: El-Mearif li'n-Neşr, 1999.

Razi, Ahmed b. Faris. *Mu'cem Mekayis el-Luğa*. Thk. Abdusselam Harun. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1979.

Serrac, Muhammed Ali. *El-Lubab fi Kavaid el-Luğa*. Şam: Daru'l-Fikr, 1983.

Yakup, Abdullah b. Yusuf. *El-Minhac el- Muhtasar fi İlmey en-Nahv ve's-Sarf*. Beyrut: Muesseset er-Reyyan, 2007.

Zeccac, İbrahim Abu ishak. *Meani'l Kuran ve İrabihi*. Thk. Abdulcelil Şelebi. Beyrut: Alem el-Kutup, 1988.

